

Абросімов Сергій Анатолійович,
Голова Громадської ради при Кам'янець-Подільській
районній державній адміністрації

ДО ПИТАННЯ ПРО УМОВИ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ЄС

В статті досліджуються особливості визначення умов в договорах купівлі-продажу за законодавством України та ЄС. Визначено особливості та зміст умов договору в правозастосовчій практиці України та актах soft law ЄС.

Зроблено висновок, що існуюча сьогодні класифікація умов договору за цивільним правом України потребує перегляду. В праві ЄС визначено специфічні умови договору і основному регулюванню підлягає дотримання свободи договору та виконання тих умов за договором, про намір щодо яких сторони домовились навіть на стадії переговорів. Також акцентовано увагу на формі договору за правом ЄС, де не вимагається укладення або засвідчення договору в письмовій формі, фактично взагалі не встановлено жодних вимог щодо форми договору, правил досягнення або оформлення домовленостей між сторонами. Угода може бути підтверджена за допомогою будь-яких засобів, у тому числі свідків.

У статті досліджуються особливості несправедливих умов договору між споживачем та підприємцем.

Автором встановлено специфіку визначення предмету та ціни за договором купівлі-продажу. Автор наголошує, що незважаючи на те, що DCFR договір купівлі-продажу визначає, в тому числі, через обов'язок покупця сплатити ціну, за змістом інших статей DCFR можна дійти висновку, що ціна не завжди може мати місце в самому тексті договору, хоча і передбачається сутністю такого договору.

Автор доводить, хоча, з одного боку, відмова від традиційного для нашої правової системи виокремлення істотних умов договору, може призвести до ускладнень у правозастосуванні, на сьогодні у зв'язку з процесом рекодифікації, варто говорити про запровадження окремих вимог щодо означення умов договору за зразком європейського контрактного права з поступовим переходом до максимальної реалізації свободи договору для контрагентів, в тому числі що стосується умов договору.

Ключові слова: умови договору, купівля-продаж, предмет договору, ціна договору, істотні умови договору, рекодифікація, DCFR.

Abrosimov S. TO THE QUESTION OF THE TERMS OF THE CONTRACT OF SALE UNDER THE LAWS OF UKRAINE AND THE EU

In the article the author investigates features of definition of conditions in contracts of sale under the legislation of Ukraine and the EU. The author defines the features and content of the terms of the agreement in the law enforcement practice of Ukraine and the acts of soft law of the EU.

The author concludes that the current classification of the terms of the contract under the civil law of Ukraine needs to be revised. EU law defines the specific terms of the contract and the main regulation is subject to compliance with the freedom of contract and the implementation of those conditions of the contract, the intention of which the parties agreed even at the negotiation stage.

The author also focuses on the form of the contract under EU law, which does not require the conclusion or certification of the contract in writing, in fact, no requirements are set for the form of the contract, the rules for reaching or formalizing agreements between the parties.

The agreement can be confirmed by any means, including witnesses. In the article the author explores the features of unfair terms of the contract between the consumer and the entrepreneur.

The author established the specifics of determining the subject and price under the contract of sale. The author emphasizes that despite the fact that DCFR determines the contract of sale, including through the buyer's obligation to pay the price, the content of other articles of DCFR can be concluded that the price may not always occur in the text of the contract, although and be provided by the essence of such an agreement.

The author argues that, on the one hand, the rejection of the traditional for our legal system separation of essential terms of the contract may lead to difficulties in law enforcement, today in connection with the recoding process, it is worth talking about the introduction of certain requirements for defining contract terms European contract law with a gradual transition to the maximum realization of the freedom of contract for contractors, including as regards the terms of the contract.

Key words: terms of the contract, sale, subject of the contract, contract price, essential terms of the contract, recoding, DCFR.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що купівля-продаж є традиційно найбільш вживаним видом договору (як на національному рівні, так і міжнародному), на сьогодні залишається низка питань, що зумовлені потребами рекодифікації національного цивільного законодавства та приведення у відповідність законодавства України до законодавства ЄС. Автори Концепції оновлення ЦК України (далі – Концепція) стверджують, що потреба рекодифікації витікає з логіки подальшої системної трансформації суспільства, в тому числі щодо формування реальної й ефективної ринкової економіки як невід'ємної складової громадянського суспільства та євроінтеграційної спрямованості всіх компонентів суспільства [1, с. 5].

Важливість роботи над удосконаленням правового регулювання купівлі продажу також зумовлена прагненням України стати членом Європейського Союзу, у зв'язку із чим у 2014 році було підписано Угоду

про асоціацію з ЄС (політична частина угоди підписана 21 березня 2014 року, економічна частина – 27 червня 2014 року, ратифікована 16 вересня 2014 року) [2], де передбачено необхідність приведення у відповідність (адаптації) низки положень цивільного законодавства України щодо купівлі-продажу в частині захисту прав споживачів, публічних закупівель, поставки, тощо. Ці питання є актуальними в тому числі, в частині договірних умов, які за змістом та формою відрізняються в цивільному законодавстві України та законодавстві ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями процесів уніфікації та гармонізації контрактного права ЄС, регулювання договорів купівлі-продажу в національному та зарубіжних правових порядків неодноразово приділяли увагу такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: Дж. Бергер, О. Гайдулін, Ф. Гомез, С. Гринько, О. Демін, А. Довгерт, В. Денисов, А. Довгерт, І. Діковська, К. В. Еббот, І. Калаур, О. Кийвець, Н. Кузнецова, Д. Ландо, О. Ландо, В. Мак, О. Мережко, Дж. Нолан, В. Плавич, Л. Сенден, Д. Снідал, Р. Стефанські, Р. Стефанчук, Г. Фединяк, О. Черняк, та інші.

Метою статті є визначення умов договору купівлі-продажу за законодавством України та ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Договір є одним з найбільш важливих і поширених інститутів цивільного права, який застосовується в усіх сферах життя суспільства і обслуговує різноманітні зобов'язальні відносини як фізичних, такі юридичних осіб. Ця теза однакова за змістом і для договорів купівлі-продажу.

Сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог ЦК України, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

При з'ясуванні юридичної суті договору необхідно виходити із принципу свободи договору, що насамперед полягає в угоді його учасників. Саме угода сторін, в основі якої лежать воля і самостійність, виражає специфіку договору як правового інституту та визначає, що сторони самостійно визначають умови договору [3, с. 51]. Це закріплено у п. 3 ч. 1 ст. 3, ч. 3 ст. 6, ч. 3 ст. 203, ст. 627, 628 ЦК України. Тобто, при укладенні будь-якого договору надзвичайно важливим є питання щодо його змісту, який формується самими сторонами.

На думку В. Луця, сутність передбачених у договорі умов, завжди визначається угодою сторін. Проте воля і волевиявлення учасників договору формується насамперед під впливом приписів норм цивільного права, які містять абстрактну модель взаємовідносин сторін. Договір же є індивідуальним правовим актом, у якому абстрактна модель стосунків осіб, окреслена у загальних рисах у законі, наповнюється конкретним змістом, набуває своєї «плоті» і «крові» [4, с. 126]. Ось чому в договорі немає потреби дублювати положення, які є звичайними і передбачені у відповідних нормативних актах (наприклад, про відповідальність за порушення умов договору), оскільки сторони повинні керуватися ними незалежно від того, внесені вони до договору чи ні [4, с. 126].

При визначенні поняття договірних умов зазвичай вказується на те, що це пункти договору, які представляють собою спосіб фіксації взаємних прав і обов'язків його сторін [5, с. 149].

На думку Г. Бунич, умовами договору є взаємоузгоджені між усіма учасниками договору домовленості про порядок виконання визначених дій, які сторони зобов'язуються вчинити [5, с. 456]. Я. Новохатська визначає договірні умови як складову частину договору як домовленості, що становить собою спосіб фіксації взаємних прав та обов'язків сторін, які складають зміст договору [7, с. 91].

Будь-яка умова в змістовному сенсі є усною або письмовою угодою про що-небудь, домовленістю. Умова договору – це елементарна складова частина договору, в якій знаходить закріплення правило поведінки його сторін. Подібно статтям нормативно-правового акта, договірні умови є своєрідними «цеглинками», з яких будується вся «будівля» договору [8, с. 150].

У зв'язку з цим погоджуємося із В. Горєвим і вважаємо за можливе виділення таких основних ознак поняття договірної умови, що виражають його специфіку: це угода, тобто загальний вольовий акт учасників майнового обороту; ця угода, в якій сформульовано певне правило поведінки індивідуального характеру, обов'язкова лише для її сторін; правило поведінки, сформульоване сторонами, відноситься до підстав виникнення, зміни або припинення договірної зобов'язання сторін. Нарешті, по-четверте, за формою ця угода має відповідати вимогам чинного законодавства [5, с. 153].

Слід відмітити, що свобода визначення договірних умов (змісту) договору регламентується в ЦК України, виходячи з концепції застосування імперативних та диспозитивних норм закону. Імперативні норми застосовуються незалежно від волі сторін, а використання диспозитивних є предметом їхньої автономної волі, тобто розсуду [9, с. 622].

Згідно із ст. 628 ЦК – умови договору поділяються на такі, що віднесені на розсуд сторін і узгоджені ними, і такі, що є обов'язковими згідно з актами цивільного законодавства.

Умови, що можуть бути визначені сторонами на власний розсуд, складаються з тих, що стосуються неврегульованих у законі відносин, та тих, що визначені в законі але від яких сторони мають право відступити і врегулювати ці відносини на власний розсуд.

Можливість визначення умов договору передбачена у книзі II Модельних правил європейського приватного права (Draft Common Frame of Reference) 2009 року (далі – Модельні правила). Зокрема у ст. II-1:102 передбачено, що сторони вільні в укладенні договору або здійсненні іншого юридичного акта й у

визначенні його змісту з урахуванням будь-яких застосовних імперативних норм [10, с. 82].

Модельні правила додатково встановлюють, що умови договору можуть бути виведені з прямої чи опосередкованої домовленості сторін, з правових норм або з практики, яка встановилася у взаємних відносинах сторін, або із звичаїв [10, с. 83].

Слід відмітити, що Модельні правила дають уявлення про принципи, логіку, «дух» сучасного європейського приватного права [11]. Як зазначає Ю. Акіменко, Модельні правила мають на меті, по-перше, – удосконалення нормативно-правової бази Європейського Союзу. По-друге, сприяють поширенню знань у сфері приватного права у всіх правових системах країн – членів Європейського Союзу та зближенню останніх, а також виробленню єдиного підходу до врегулювання відносин у сфері приватного права [11].

В основних актах *soft law* європейського контрактного права: Модельних правилах і Принципах європейського договірної права (PECL) в редакції 2003 року міститься відмінна від традиційної національної система умов договору. Зокрема, тут немає вказівки на визначення сторонами «істинних умов» договору.

Так, при характеристиці принципу договірної безпеки авторами Модельних правил зазначається некоректність національних правопорядків у підході до встановлення наслідку невизнання наявності зобов'язань між сторонами, якщо вони у договорі не погодили його обов'язкових умов, передбачених законодавством, але фактично вступили і бажають бути в договірних відносинах. Такі обов'язкові умови, які вимагаються національним законодавцем, можуть включати в себе умови про ціну та інші умови. Отже, якщо очевидним є намір сторін вступити в договірні зобов'язання навіть за умови, якщо сторони не погодили всі умови угоди, повинна визнаватися чинність такого зобов'язання (договору) [12, с. 62]. Цей підхід є логічним продовженням принципів підтримання договірних відносин та договірної безпеки і він розкривається у книзі II Модельних правил. Зокрема, у ст. II-1:102 передбачено, що з урахуванням застосовуваних імперативних норм сторони вільні в укладенні договору або здійсненні іншого юридичного акта й у визначенні його змісту [10, с. 287]. Сторони вправі виключити повністю або частково застосування кожного з модельних правил, що стосуються договорів чи інших юридичних актів, окремі права та обов'язки, а також, якщо інше не передбачено, виключити або змінити їхню дію [10, с. 287].

Для того, щоб договір вважався укладеним, згідно зі ст. II-4:101 Модельних правил достатньо, щоб сторони мали намір створити зобов'язуючі їх правовідносини або викликати інші юридичні наслідки і досягли достатньої для цього згоди [10, с. 289]. Намір сторін має визначитися на підставі заяв чи поведінки, зрозумілих іншій стороні, а згода вважається досягнутою, якщо умови договору визначені сторонами достатньо для того, щоб договір набув чинності. Якщо одна зі сторін відмовляється укласти договір, поки сторони не досягли згоди з певного питання, договір не вважається укладеним, поки згоду з цього питання не буде досягнуто.

Подібний підхід відображений також у ст.ст. 1:102, 2:101 Принципів. Зокрема, свобода договору в цьому акті розуміється як можливість сторін укласти договір і визначити його зміст відповідно до вимог сумлінності та чесної ділової практики, обов'язкових правил, встановлених документом. Слід зауважити, що поняття «обов'язкові правила» в цьому випадку (як і в Модельних правилах, наведених вище) має достатньо вузьке значення, адже стосується лише тих імперативних положень, які містять у собі пряму вказівку на це [13].

У ст. 2:101 Принципів, крім того, зазначено, що достатніми умовами для укладення договору є наявність наміру сторін на це та досягнення ними достатньої згоди без подальших вимог [13]. Не вимагається укладення або засвідчення договору в письмовій формі, фактично взагалі не встановлено жодних вимог щодо форми договору, правил досягнення або оформлення домовленостей між сторонами. Угода може бути підтверджена за допомогою будь-яких засобів, у тому числі свідків.

Модельні правила додатково встановлюють, що умови договору можуть бути виведені з прямої чи опосередкованої домовленості сторін, з правових норм або з практики, яка встановилася у взаємних відносинах сторін, або із звичаїв [10, с. 290]. За визначенням ст. 6:102 Принципів такі умови розуміються як непрямі, тобто конкретно не визначені, умови, «що мають на увазі» і впливають з наміру сторін, характеру і мети договору, сумлінності та чесної ділової практики [13].

Слід відмітити, що згідно ст. II-9:102 Модельних правил, заява однієї із сторін, що зроблена до укладення договору, розглядається як умова договору, якщо друга сторона обґрунтовано вважала, що ця заява зроблена з метою включити умову в договір, якщо він буде укладений. При визначенні того чи мала ця сторона розумні обґрунтування для розуміння заяви відповідним чином, до уваги можуть бути взяті такі обставини: (а) важливість заяви очевидна для сторони, якій вона адресована; (б) чи заява зроблена у зв'язку з професійною діяльністю; (с) компетентність сторін [10, с. 284].

Зауважимо, що Модельні правила і Принципи, хоча не містять поняття істинних умов договору так само, як і інших обов'язкових умов, однак пропонують визначення «примірних», «несправедливих» умов, умов, «які спеціально не погоджені». Примірні (або зразкові) умови – це умови, які були попередньо розроблені для правочинів, що здійснюються різними учасниками, і які не були спеціально погоджені учасниками [10, с. 288; 13].

Несправедливість умов встановлюється згідно ст.ст. II-9:401–II-9:410 Модельних правил, які мають імперативний характер. Адже сторони не можуть виключити застосування положень розділу II Модельних правил щодо несправедливих умов договору повністю або частково чи змінити його дію (ст. II-9:401).

В договорі між підприємцем і споживачем умова, що пропонується підприємцем з порушенням обов'язку забезпечити її зрозумілість, може вважатися несправедливою на одній цій основі [10, с. 288]. В договорі між підприємцем і споживачем умова (що не була узгоджена спеціально) вважається несправедливою, якщо вона запропонована підприємцем і всупереч вимогам добросовісності і чесної ділової практики ставить споживача в істотно не вигідне положення. В договорі між сторонами, жодна з яких не є підприємцем, умова вважається несправедливою, тільки якщо вона є частиною стандартних умов, запропонованих однією стороною, і всупереч вимогам добросовісності і чесної ділової практики ставить другу сторону в істотно не вигідне положення [10, с. 289].

Умови, «не погоджені спеціально» означають, що на висловлені однією стороною і не погоджені спеціально умови можна посилалися у відносинах з іншою стороною, тільки якщо друга сторона знала про ці умови або сторона, що запропонувала умову, вжила розумні заходи, щоб звернути на них увагу іншої сторони до чи в момент заключення договору (ст. II.-9:103 Модельних правил) [10, с. 285].

Цікавим у досліджуваному аспекті є поняття «інтеграційне обумовлення». Воно застосовується, коли договір має форму документа й означає спеціально погоджену в такому документі умову про те, що цей документ містить усі умови договору. Практично це означає, що будь-які попередні заяви, обіцянки і домовленості сторін, які не відображені в зазначеному документі, не можуть розцінюватися як умови договору. Втім, вони можуть бути використані з метою тлумачення договору. Інтеграційне обумовлення буде діяти лише у випадку прямої вказівки про це в договорі і за спеціальним погодженням сторонами [12, с. 64].

Умова про предмет – єдина договірною умова, абсолютним чином віднесена ЦК України до істотних. Однак, легальна дефініція даної юридичної категорії в законодавстві відсутня, що породило ряд думок у розумінні предмета договору.

У договірній теорії та практиці довгий час панувала позиція, відповідно до якої терміном «предмет договору» позначалися взаємні права та обов'язки його сторін, ті з них, які надають можливість визначити тип конкретного договору (під предметом договору купівлі-продажу, наприклад, найчастіше розуміють формулу «продавець передає у власність, а покупець приймає у власність»). Проте, у статтях ЦК України під поняттям «предмет договору» часто мається на увазі конкретне майно, права щодо якого відчужуються (передаються) за договором (майнові права (ст. 424), майно, зокрема, речі, цінні папери, майнові права (ст. 576), товар (ст. 676) тощо) [13, с. 61].

Як зауважує І.Зозуляк, предмет договору, хоч і є універсальною договірною умовою, що є необхідною для будь-якого договору, проте залежить від специфіки договору того чи іншого виду й домовленість щодо нього має враховувати цю специфіку, складові елементи предмету [14, с. 155]. Так, складовим елементом предмету договору, що відображує його специфіку є зміст та обсяг робіт в договорі будівельного підряду, кількість та номенклатура товару у договорі поставки, опис нерухомого майна з визначенням площі, адреси та інших даних у договорі відчуження житла та інші [15, с. 156].

Прикладом умов, що є необхідним для договорів певного виду є умова про ціну. Ця умова притаманна оплатним договорам. Мається на увазі, що на відміну від безоплатного договору, за яким одна сторона зобов'язується надати що-небудь інший без отримання від неї плати або іншого зустрічного задоволення, оплатним визнається договір, за яким сторона має отримати плату чи інше зустрічне задоволення [16, с. 615]. Плата, що представляє собою вказане задоволення в грошах, становить одну з двох складових договорів купівлі-продажу.

Незважаючи на те, що ст. IV.A.-1: 202 Модельних правил договір купівлі-продажу визначається, в тому числі, через обов'язок покупця сплатити ціну, за змістом інших статей Модельних правил можна дійти висновку, що ціна не завжди може мати місце в самому тексті договору, хоча і передбачатись сутністю такого договору. Так, відповідно до ст. II.-9: 104 Модельних правил у разі, якщо ціна, яка підлягає сплаті за договором, не може бути визначена на основі узгоджених сторонами умов або застосовної норми права, звичаїв або практики, то така ціна визначається через порівняння обставин в момент укладення договору, а якщо така ціна відсутня – стягується розумна ціна.

Необхідно підтримати в досліджуваному контексті позицію О.Черняк про те, що сьогодні варто говорити про можливий відхід від традиції виокремлення в межах законодавства переліку істотних умов договору і наслідків їх відсутності. Особливо, зважаючи на те, що поняття істотних умов договору не вживається на сьогодні в європейській юридичній термінології, вказуючи на те, що всі умови договору, що визначені сторонами, є для нього «істотними» (обов'язковими) і, виділяючи такі специфічні види умов договору, як умови, що склались між сторонами, зважаючи на їх практику ділових відносин, умови, що визначені третіми особами, а також низку інших умов [17, с. 110].

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що визначення сторонами договірних умов у договорі купівлі-продажу, як і в будь-якому договорі, має надзвичайно важливе значення, адже в першу чергу необхідно визначити характер договору та передбачити усі його умови. Це пояснюється тим, що в результаті неправильного визначення умов договору його подальше виконання відрізнятиметься від запланованих дій, заходів, що може стати причиною невиконання контракту і його доведеться доопрацьовувати. Невизначеність або розмитість договірних умов, в свою чергу, також ускладнить визначення цінової політики договору, що в подальшому може призвести до необхідності відшкодовувати

збитки контрагенту або до інших негативних наслідків.

Подібно цивільному праву України щодо можливості визначення умов договору сторонами на власний розсуд і з урахуванням норм чинного законодавства, європейське контрактне право також передбачає свободу укладення та визначення змісту договору. Разом з тим, договірні умови можуть визначатися з правових норм або з практики, яка встановилася у взаємних відносинах сторін, або із звичаїв. У європейському контрактному праві достатніми умовами для укладення договору є наявність наміру сторін про це та досягнення ними достатньої згоди без подальших вимог. Тобто, умови договору можуть бути виведені з прямої чи опосередкованої домовленості сторін, з правових норм або з практики, яка встановилася у взаємних відносинах сторін, або із звичаїв. На відміну від цивільного права України, Модельні правила і Принципи, пропонують визначення «примірних», «несправедливих» умов та умов, «які спеціально не погоджені». Хоча, з одного боку, відмова від традиційного для нашої правової системи виокремлення істотних умов договору, може призвести до ускладнень у правозастосуванні, на сьогодні у зв'язку з процесом рекодифікації, варто говорити про запровадження окремих вимог щодо означення умов договору за зразком європейського контрактного права з поступовим переходом до максимальної реалізації свободи договору для контрагентів, в тому числі що стосується умов договору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : Видавничий дім АртЕк., 2020. 128 с.
2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.
3. Мельниченко Р.В. «Свобода договору» в динаміці цивільних договірних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 32. Т. 2. С. 49-53.
4. Луць В. До питання про сутність і зміст цивільно-правового договору. *Приватне право*. 2013. № 1. С. 118-128.
5. Горев В.О. Свобода договору як загальна засада цивільного законодавства України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2007. 203 с.
6. Буніч Г.А., Гончаров А.А. Гражданское право. Учебник. М.: «Дашков и Ко», 2002. Т. 1. 776 с.
7. Новохатська Я.В. Цивільно-правовий договір як регулятор цивільних відносин. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 130. С. 88-94.
8. Гайдулін О.О. Європейське контрактне право. Загальна частина: курс лекцій. К.: КНЕУ, 2008. 220 с.
9. Цивільне право України. Загальна частина: Підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. 567 с.
10. Модельные правила европейского частного права (перевод с англ. Н.Ю. Рассказова). Статут, 2013. 592 с.
11. Акіменко Ю. Ю. Модельні правила приватного права як інструмент гармонізації приватного права Європейського Союзу. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 464-465.
12. Суха Ю.С. Концепція істотних умов договору за законодавством України та Європейського Союзу. *Проблеми модернізації приватного права в умовах євроінтеграції*: збірник наукових праць / за заг. ред. Ю.В. Білоусова. Хмельницький: ФОП Мельник А.А., 2015. С. 60-64.
13. Principles of European Contract Law. URL : https://www.trans-lex.org/400200/_/pecl/
14. Зозуляк І.І. Істотні умови договору: теоретичний аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2009. 172 с.
15. Лехкар О.В. Договір приєднання у цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2008. 215 с.
16. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Голубова Н.Ю. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. К.: Правова єдність, 2007. 1140 с.
17. Черняк О. Ю. Умови цивільно-правового договору в праві України та ЄС. Приватноправові принципи регулювання суспільних відносин: досвід ЄС та України. Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичного «круглого столу» (в рамках XIV Всеукраїнського фестивалю науки, 15 травня 2020 року м. Київ). К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. С.105-111.

REFERENCES:

1. Kontseptsiia onovlennia Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy. [Concept of updating the Civil Code of Ukraine]. (2020). Kyiv, Vydavnychi dim ArtEk. [in Ukrainian]
2. Zakon Ukrainy Pro ratyfikatsiiu Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony. [Law of Ukraine On ratification of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand] (2014, September 19). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 40, 2021 [in Ukrainian]

3. Melnychenko, R.V. (2015). «Svoboda dohovoru» v dynamitsi tsyvilnykh dohovirnykh pravovidnosyn [«Freedom of contract» in the dynamics of civil contractual relations]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 32, 49-53. [in Ukrainian]
4. Luts, V. (2013). Do pytannia pro sutnist i zmist tsyvilno-pravovoho dohovoru [On the question of the essence and content of the civil contract]. *Pryvatne pravo*, 1, 118-128. [in Ukrainian]
5. Horiev, V.O. (2007) Svoboda dohovoru yak zahalna zasada tsyvilnoho zakonodavstva Ukrainy [Freedom of contract as a general principle of civil law of Ukraine]. Candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian]
6. Bunych, H.A., & Honcharov, A.A. (2002) Hrazhdanskoe pravo [Civil law]. M.: «Dashkov y Ko» [in Ukrainian]
7. Novokhatska, Ya.V. (2015). Tsyvilno-pravovyi dohovir yak rehulator tsyvilnykh vidnosyn [Civil law contract as a regulator of civil relations]. *Problemy zakonnosti*, 130, 88-94. [in Ukrainian]
8. Haidulin, O.O. (2008). Yevropeiske kontraktne pravo. Zahalna chastyna [European contract law. General part]. K.: KNEU [in Ukrainian]
9. Tsyvilne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna (2010) [Civil law of Ukraine. General part]: Pidruchnyk / za red. O.V. Dzery, N.S. Kuznietsovoi. 3-tie vyd. K. : Yurinkom Inter, 567 p. [in Ukrainian]
10. Modelnye pravyla evropeiskoho chastnoho prava. [Model rules of European private law]. (2013). Statut [in Russian]
11. Akimenko, Yu. Yu. (2018) Modelni pravyla pryvatnoho prava yak instrument harmonizatsii pryvatnoho prava Yevropeiskoho Soiuzu [Model rules of private law as an instrument of harmonization of private law of the European Union.]. Odesa : Vydavnychi dim «Helvetyka» [in Ukrainian]
12. Sukha, Yu.S. (2015). Kontseptsii istotnykh umov dohovoru za zakonodavstvom Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu [The concept of essential terms of the agreement under the laws of Ukraine and the European Union]. Khmelnytskyi : FOP Melnyk A.A. [in Ukrainian]
13. Principles of European Contract Law. Retrieved from: https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/ [in English]
14. Zozuliak, I.I. (2009) Istotni umovy dohovoru: teoretychnyi aspekt [Essential terms of the contract: theoretical aspect]. Candidate's thesis. Kherson [in Ukrainian]
15. Lekhkar, O.V. (2008) Dohovir pryednannia u tsyvilnomu pravi Ukrainy [Accession Treaty in the civil law of Ukraine]. Candidate's thesis. Kherson [in Ukrainian]
16. Kharytonov, Ye.O., & Kharytonova, O.I., & Holubova N.Iu. (2007). Tsyvilnyi kodeks Ukrainy : naukovo-praktychnyi komentar [Civil Code of Ukraine: scientific and practical commentary]. K.: Pravova yednist [in Ukrainian]
17. Cherniak, O. Yu. (2020). Umovy tsyvilno-pravovoho dohovoru v pravi Ukrainy ta YeS [Conditions of a civil law contract in the law of Ukraine and the EU]. K.: NDI pryvatnoho prava i pidpryemnytstva imeni akademika F. H. Burchaka NAPrN Ukrainy [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 24.10.2020

УДК 340.130.5:347.1

Бабійчук Володимир Миколайович,
аспірант кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
e-mail: vova.babiichuk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2960-4054>

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ АТРАКЦІОНУ ЯК ДЖЕРЕЛА ЗАВДАННЯ ШКОДИ

Стаття присвячена визначенню поняття і ознак атракціону як джерела завдання шкоди та класифікації його основних видів.

Досліджено походження та етимологію поняття атракціон за допомогою вітчизняних та зарубіжних тлумачних словників. Виділено спільні для всіх визначень ознаки, такі як мета та місце діяльності.

Проаналізовано визначення атракціону, яке міститься у чинному українському законодавстві. Виділено характерні ознаки атракціону, такі як мета та місце діяльності, приналежність до матеріального світу, наявність певної енергії. Акцентовано увагу на тому, що діюче визначення більше підходить поняттю «атракціонна техніка».

Проаналізовано атракціон як джерело підвищеної небезпеки, використавши основоположні погляди «змішаної концепції джерела підвищеної небезпеки». Визначено ознаки атракціону, як джерела підвищеної небезпеки, а саме: відсутність повного контролю з боку людини, імовірність завдання шкоди та підвищена небезпека.

Зауважено на визначенні поняття атракціонів підвищеної небезпеки. Досліджено розваги, що не належать до